

KISS JÁNOS

A SZABADSÁG MÍTOSZA

BESZÉLGETÉS A VASI PRÍMA-DÍJAS ERDÉLYI JÁNOS FILMRENDEZŐVEL

Vas megyei Prima-díjat kapott Erdélyi János Balázs Béla-díjas filmrendező, Duka híres szülőtte. Egyszer már – 1982–83-ban, népművelőként – egy évig dolgozott Kőszeg városában. A Szombathelyi Tanárképzőben végzett, hosszú hajjú fiatalembert Szandokánnak hívták még a kőszegfalvi Asszonykórus tagjai is, akiket népművelőként próbált segíteni. Nyolc éve ismét Kőszegen él. Beszélgetésünk elején Törőcsik Mari Kossuth-díjas színművész emberi nagyságát említi először, akivel játékfilmet forgatott. Aztán sok más is megnevez, akik valamilyen módon hatással voltak művészetére, a társadalmi problémák iránti érzékenységére. A mosonmagyaróvári tragédiáról készült Vérrrel és kötéllel című filmjével beírta magát a dokumentumfilmek közé. Közel ötven filmet forgatott eddig. Van köztük portré, de történelmi eseményeket feldolgozó is, a 24. órában elért és megszólaltatott szemtanúkkal. Az egyik legjelentősebb kortárs dokumentumfilmsként jegyzik. A kőszegi vár lovagtermében nagy sikerrel vetítették a 2013-ban elkészült A nyomsvon című, a vasfüggönyről és annak őrzőiről, az elhárítókról meg a disszidensekről ma is élő kőszegi hús-vér szereplőkkel készült filmjét. Professzionális technikával dolgozik. Megkomponálja a filmjeit, átjön belőlük a mondanivaló. Volt időszak, amikor jó barátjával, Zsigmond Dezsővel – kezdetben együtt dolgoztak a filmjeikben – a Vetítő című Hír-tévé projektet is ők valósították meg. Itt futottak a dokumentumfilmek. 2017. november másodikán beszélgettünk kőszegi borszaküzletében.

Erdélyi János filmrendező, borász.
(Németh Iván felvétele)

KEDVELTÉK SZANDOKÁNT

– Nyolc évvel ezelőtt költöztem Kőszegre. Nyilván senki sem számított arra, hogy én itt megjelenek. Talán nagyon meg is változhattam. Első ittlétemkor a Várban dolgoztam. Találkoztam az egyik volt kollégámmal. – Szevasz, szevasz, hát ide költözöl? – Ide. Ez a párbeszéd a házam előtt zajlott. Másnap jön az asszony, akitől vettem a házat, azt mondja, odament hozzá a volt kolléga, és arról érdeklődött, ki az az ember, aki megvette magától a házat. Sokak mellett elmentem az utcán, akik nekem ismerősnek tündek, de láttam, nem ismerik meg Szandokánt. Nyilván akkoriban több hajam volt és nagyobb szakállam. Ez akkor volt divat, és a helyiek így hívtak, főleg a Kőszegfalvi Asszonykórus. Ők nagyon kedveltek. Itt nem nagyon emlékezett rám senki. Nemrég bejött hozzám egy főiskolás évfolyamtársam. Felidézte, akkoriban panaszkodtam neki, hogy amikor Kőszegre érkeztünk – három lánnyal jöttünk –, azt mondta a művelődési osztály prominense, vegyük megtiszteltetésnek, hogy Kőszegre kerülünk. Én akkor már félig-meddig pestinek éreztem magam, oda akartam visszamenni. Hát nem éreztem megtiszteltetésnek. Röstellem, de így volt. De azért nagyon jó volt, nagy nimbuzsom lett Kőszegen, egyrészt nekem volt a leghosszabb hajam a városban, másrészt négy helyes kolléga lánnyal jártunk az akkor divatosná vált Gesztenyés étterembe ebédelni. Mire kitavaszkodott, mind a négy lánynak nagy pocakja lett. Hát ettől is nőtt az ázsióm, de a Várban is, ahol egyedüli férfiként a rendezvényeken a nehezebb elemek mozgását rám lehetett bízni. Akkor kezdődött a Várszínház, a székeket is én hordtam, a megállító táblákat is kirakhattam. Jó erőben voltam, minden férfimunkát rám lehetett bízni, mert ez népművelői munka. Fontos és komoly ember voltam akkor Kőszegen, 1982–83-ban, egy évig.

ÚJSÁGÍRÓ AKART LENNI

– Mindenképpen újságíró szerettem volna lenni. Már ittlétemkor glosszákat, meg tudósításokat írtam a *Vas Népe*nek Sanda néven. Nemcsak negatív dolgok voltak ezek. Tudósítottam arról is, hogy Hauer Tamás meg a Peczőli Péter összeállt a Bubéval zenélni. Írogattam, de hát abban a pártrendszerben én egy rosszarcú, megbízhatatlan embernek számítottam. Meg is figyeltek. Nem kértem ki az iratokat, de onnan tudom, hogy egyszer bevettek a rendőrségre, és felolvasták, miket mondtam baráti körben. Akkor nem vettek föl egy megyei laphoz egy ilyen renitens figurát, meg máshová se nagyon. Egészen különös véletlen folytán, Zsigmond Dezső barátommal – aki egy évvel fölöttem járt a főiskolán – nyáron újságot árultunk Balatonaligán. Eleinte nem értettem, miért jár a pártüdülő felé. Aztán kiderült, majdnem ingyen adták a zsíros kenyeret a büfében. Rikkancsként *Esti Hírlap*ot árusítottunk. Épp a lengyel események voltak, amikor odaintette egy fickó magához, hogy mit kiabál maga itt, honnan veszi? Itt az újság, ebben van. – Én vagyok a főszerkesztő, Kelen Béla – mondta. – Mi akar lenni? – kérdezte. – Újságíró. – Jó, jöjjön be hozzám. Előtte kapott Dezső barátom egy levelet a titkárságról – amit őriztünk, fénymásoltunk –, hogy most és az elkövetkező években újságíró felvétel nem lesz. Bement Kelen Bélához, Béla bácsi felvette. Jelenlétében, telefonon zajlott le a következő beszélgetés: – Laci, itt áll előttem Zsigmond Dezső, fel kell venni. Nem kérdeztelek, Laci. És felvették. És a másik évben Zsigmond Dezső már újságíró volt. Valahogy el tudta intézni, hogy én is bekerüljek a személyzeti osztályra. Akkor már nagyon hosszú hajam volt. Nem akart senki sem fölvenni. Küldtem be újságkivágásokat,

írásaimmal. A főiskola előtt segédmunkás voltam a Taurusban három műszakban. Akkor is írogattam. Írtam egy cikket a *Taurus Hírlapba*, a helyi újságba. Beküldtem azt is. Hát rosszul volt letéve a kivágás. A másik felén volt az enyém. Nézegeti a nő, hiszen ez az én írásom, mondta. Az az illető vett fel, akivel tudtomon kívül egy lapnál dolgoztunk. Valahogy így kerültem az újságírás közelébe, ilyen szerencsével, és akkor abból éltünk. Rádióztam is, én készítettem azt az interjút is, amelyben volt várbéli igazgatóm, Bakos György elmondja, hogy a hatalom helyett a virágokat választja.

ZSIGMOND DEZSÓVEL KEZDTÉK

– Közben elkezdtünk a Zsigmonddal filmezni 83–84-ben. Egy évig voltam Soros-ösztöndíjas. Most, hogy a nyugdíjamat rendeztetem, látom, ez után nem fizettek tőbét meg járulékot, úgyhogy ez kiesik a nyugdíjalapból. Mindegy. Öt évig az újságírásból éltünk, mindkettőnköt kinyomtak egy üzemi laphoz. Nagyon jó volt, nagy szeretettel bántak velünk, segítettek a filmes pályánkat. Sok nagyszerű embert ismertünk meg, Kiss Dénestől kezdve Döbrentei Kornél és a többieket. Gyakorlatilag kilencvenig ebből éltünk, de közben mi már befutott filmesek lettünk. Az első filmjeinket betiltották. A Soros-ösztöndíj is ennek volt köszönhető, ugye ellenzékiek voltunk. A két betiltott film közül az egyik címe *Ez zárkózott ügy* volt. Arról szólt, hogy egy falu fellázadt, hogy a tanácselnököt ne váltsák le. Ebből nagy csata lett, országos jelentőségű balhét csináltak belőle a párton belül. Nem nagyon állt mellénk senki. A szakma persze Jancsó Miklóstól Kovács Andrásig igen. Jancsó azt mondta akkor: tudjátok, miért van ez, hát erről szól a demokrácia. Nem volt semmi más az a film, arról szólt, hogy a nép meg akarja választani a vezetőt. Ennél borzalmasabb üzenetet 83-ban nem lehetett megfogalmazni. Egyedül Pozsgay Imre támogatott bennünket, azóta is nagy tisztelettel gondolok rá. Behívott bennünket a Hazafias Népfrent székházába, jöjjenek be fiatalemberek, leültetett bennünket. Odaadott egy paksamétát. Azt mondja, itt van a Központi Bizottság jegyzőkönyve, ez szól magukról. Harminc-negyven oldal. Olvasásuk el, mondta. Na, de nem rólunk szólt, hanem az ügyről. Csináljanak, amit akarnak. Volt a párton belül is egy, a Czinege Lajos meg a Korom Mihály fémjelezte sötétebb vonal, az úgynevezett konzervatívok, ezek támadták. Mindenféle furcsa történetek voltak, Fehér Ház és egyebek. A végén mellénk állt Kőhalmi Ferenc, a Filmfőigazgató is. Őt is olyan támadások érték miattunk, hogy azt mondta, ez már abnormalis. De volt sok kiváló ember, Bihari Mihály, aki később az alkotmánybíróság elnöke lett, Kukorelli István, szintén alkotmánybíró is. Sok nagyszerű ember mellénk állt. Gyakorlatilag azt kell mondanom, olyan hírnevünk lett hamarjában egy betiltott miatt, amit tíz jó filmmel sem tudtunk volna elérni. És akkor, 85-ben volt egy kettős választás, csináltunk róla egy filmet *Jelölöm magam* címmel. Az meg ilyen félig betiltott lett. A Hazafias Népfrent segítségével jártuk az országot, közönségtalálkozókon vetítettük. Ez volt a pályakezdet. Ezt a filmet már a Dárday István vezette filmstúdióban forgattuk, ami eredetileg a Társulás Stúdió volt.

A FELDOLGOZHATATLAN FELDOLGOZÁSA

– Amikor eljött ’89 – közben már készítettünk pár TV-s dokumentum anyagot –, egyik kollégánk azt mondta, van egy nagyon fontos dolog, ez a mosonmagyaróvári sortűz. Akkor gyakorlatilag minket erre felkértek, azt gondoltuk, hogy mindent tudunk ’56-ról, és akkor jöttünk rá, semmit sem tudunk. Belecsöppentünk ennek az egész feldolgozhatatlannak a feldolgozásába. A napokban találkoztam Győri Bélával, aki a *Vasárnapi Újság* adásait könyvben is megjelentette 2015-ben, és igen jólesett, hogy egyetlen mai dolgot szerkesztett be, a hat évvel ezelőtti Gyász téren, Mosonmagyaróváron elmondott beszédemet. Nagy megtiszteltetés volt Göncz Árpád, Orbán Viktor és Áder János után a Gyász téren beszélni.

A mosonmagyaróvári film különösen meghatározó volt számunkra. Emberformáló élmény volt nekünk, és természetesen a pályánkat meghatározó élmény is. Hiszen akkor, ’90-ben Sára Sándor és Ember Judit előtt megnyertük a Magyar Filmszemlét. Ezt a filmet jelölték Európa Díj-ra, ott voltunk Strassbourgban, és nagy sikerrel vetítették. Ez nagyon felnyomta az ázsiónkat. Igen kemény volt a szintén a rádióból vett történet dokumentálása, amely egy katonáról szólt, aki hat évre bebújt a kacsáol alá, és ott élt. Megvolt még akkor Lajos bácsi is meg a felesége is, sőt apósa, anyósa is. A négy ember elbeszéléséből bontakozott ki ez a dráma. Később megcsináltuk játékfilmnek. Eperjes Károly bújt a föld alá, Györgyi Anna volt a felesége, és Dörner György volt a finánc. Rendkívül erős volt. Már előtte elkészítettük ’92-ben a saját forgatókönyvünk alapján – amit hárman írtunk, Bereményi Géza, Zsigmond Dezső és én – *Az indián tél* című mozifilmünket. Géza írt néhány szép jelenetet. Magunkat is belefényképeztük, én voltam a csöves Zsigmond mint bolond, de úgy alakult, hogy kivágtuk, mert nem kellett a filmbe. A Fiatal Művészek Stúdiójában ezelőtt már készítettünk egy filmet – szegény Fehér Gyurival és Árvay Jolival – egy valóságos emberről, aki kivonul a társadalomból, és a Hatvan környéki erdőkben amolyan indiánként él. Nekünk tetszett ez a szabad ember. Zsigmond Dezső Hatvanban végezte a gimnáziumot, onnét ismerte a figurát.

AZ INDIÁNSÁG A SZABADSÁG MÍTOSZA

– Gergye Krisztiánnak olvastam néhány jó mondatát az ő saját kőszegi létéről, az öntudatra ébredéséről. Mi a 80-as években – nemcsak a politikai értelemben, hogy betiltottak, megfigyeltek – emberi értelemben is fojtogatónak éreztük a magyar kisvárost. Hiába volt nagyon szép a díszlet, és hiába voltak velem nagyon toleránsak a főnökök és a munkatársaim, ezt a fojtogató légkört nem tudtam nagyon elviselni, és nekem innen mindenképpen el kellett mennem. Nemcsak azért, hogy élni tudjak, hanem egy nyitottabb, szabadabb világba vágytam. Budapest egy bizonyos fokig nyitottabb, szabadabb világ volt. Azért tetszett nekünk nagyon az Indián, mert ki tudott törni ebből a világból. Nem érdekelte semmi, szabad volt. S ez az Indián, akit Eperjes Károly alakított filmünkben, barátját pedig Szőke András, nekünk rendkívül fontos volt. Az indiánság a mi korunk leegyszerűsített szabadságmítosza lett. A jelenetek zömét a mi kisvárosi létünkéből vettük. Töröcsik Mari alakját saját anyáinkról mintáztuk, anyám mondatait is Töröcsik szájába adtam. Számtalan jelenetet a Kőszegen és Szombathelyen megélt élményeink alapján írtunk meg.

MAGYAR NYUGAT

KISS JÁNOS: A SZABADSÁG MÍTOSZA

MEGBICSAKLOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS

– Így alakult a pályánk. Aztán valamilyen módon megbicsaklott. Dezső volt a menedzser, és egy idő után úgy érezte, neki ez a másodhegedűs szerep – amit ő valamilyen módon érzett – nem volt jó, ami nem volt igaz, hiszen egyenragúak voltunk. És akkor egy közös témánkat elvitt, és önállóan megcsinálta a játékfilmet. Az én témám meg nem kapott pénzt. Most jóban vagyunk. Én megértettem a Dezsőt. Ma ő is tudja, hogyha akkor azt a közös filmtervünket együtt csináljuk meg, valószínűleg jelentős nemzetközi siker lett volna. Ketten nagyon erősek voltunk, és én akkor nagyon jó formában voltam. Már az első filmünk eljutott Troiába, a Nemzetközi Filmfesztiválra. A legjobb rendezés díját kaptuk. Az *Asszony* című filmünkre Mannheimben is nagyon rangos különdíjat adtak. Rengeteg díjjal halmoztak el bennünket alkotásainkért. Most a kudarcokról ne beszéljünk, mert minden filmes – és nemcsak a szegény Kamondi Zoli, aki nemrég halt meg, előtte Xantus Jani, Vészi Jani, korosztályunk kiváló tehetségei – kudarcokról is beszélhetne. Még Tarr Béla is tudná sorolni pályája kudarcait.

SOHA NEM EMELTE FEL A TELEFONT

– Nekem nem volt elég erőm elviselni a sok megaláztatást. Leéltem úgy az életemet, hogy nem hívtam fel soha senkit. Mindig pályáztam, dolgoztam, nem emeltem fel a telefont. Nemrég azt mondtam, hogy az első harminc évben ezt megtehettem, de hát ez egy röhej. A következő harminc évben mindenkit fel fogok hívni, és nyomulni fogok, mert így nem lehet élni. Ez nem az a világ. Persze sok filmet készítettem, elsősorban dokumentumfilmeket, portréfilmeket, történelmi témájúakat. Legalább ötvenet. A filmkészítésből éltem. Tizenöt évig voltam a Történelmi Film Alapítvány kurátora nagyszerű emberekkel, Sára Sándor, Gaál István, Maár Gyula és nagyon sok más kiváló ember társaságában. Tizenegy évig csináltam Zsigmond Dezsővel a HÍR TV *Vetítő* című műsorát, néha tanítottam is, de alapjában a filmjeimből éltem. Készítettem portréfilmeket, természetfilmeket, Ambrus Lajossal a régi magyar gyümölcsökről, a borászatról, forgattam ismeretterjesztő filmet is. A HÍR TV-nél tizenegy évig dolgoztam, esküszöm, nem tudtam, hogy az a Simicska Lajosé.

DÍJÁTADÓ A REFORMÁTUS TEMPLOMBAN

– Elmentem Kőszegről mindenféle szabadságvággal, és 2004-ben visszahívtak, hogy adnak nekem egy *Babó Antal-díjat*. Mondták, itt, Cák fölött, az Eresztény-majorban élt egy faműves, akiről alapítottak egy díjat, és az idén én kapom. Megvallom, 1983 és 2004 között alig jártam Kőszegen. Abban az egy évben a Fürst Sándor utcában laktam Mariska néninél. Mentem egykori albérletem felé, lehangoló volt. Benéztem az ablakon, és a vetett ágy szélén ott ült... Láttam, hogy nem lehet bekopogni hozzá. Érdekes módon kőszegi ismerőseim közül senki sem jött el a református templom Csillag-termébe a díjátadóra. Nem sok embert ismertem, de az a néhány sem jött el. Csak Hauer Tamás köszönt be, mint alpolgármester, nagyon kedves volt tőle.

VAS MEGYEI PRÍMA-DÍJ

– Ez a mostani díj is azért tetszett, mert olyan sokan megszólítottak, hogy szavaztak ám rám. Nem másért – mert nincsen már bennem különösebb hiúság –, de egyfajta szeretet megnyilvánulásnak éreztem. Olyan sokan jöttek gratulálni – Kutasi Mária, a gimnázium volt igazgatója, iskolatársam Dukában, Veri néni Kőszegszerdahelyről, a filmem egykori szereplői, ismerősök, akik szavaztak rám. Azt gondolom, ha nem kapom meg a Prima-díjat, lehet, hogy közönség-díjas lettem volna, oly sok szavazatot kaptam.

... AKKOR MIÉRT MÉR ITT BORT?

– Egy barátommal nyitottunk 2009-ben egy boltot, és engem csak úgy ismernek, mint a Cefrés Jani, aki bort mér. *A nyomsávon* kőszegi bemutatóján voltak négyszázan. Az tényleg egy döbbenet volt. Idejöttem, és mértem a bort. És akkor egyszer csak fent ülök a színpadon. A Cefrés Jani ott ül az országgyűlési képviselő és a polgármester úr között. Jöttek be másnap a boltba, és egyszerűen nem értették. Maga ugyanaz, aki ott? Nem tudták felfogni, hogy ha maga egy híres filmrendező, akkor miért mér itt bort? Nagyon nehezen dolgozzák fel, hogy ez tényleg Maár Gyula barátja, ez dolgozott Töröcsik Marival, Eperjes Károllyal? Meg hogy ennek *tisztikeresztje** van? Szoktam mondogatni, szegény Knézy Jenő halálos ágyán kapta meg a tisztikeresztet, én meg már húsz éve. Jogos a felvetés, hogy miért mérek bort. Van benne egy kis igazság, mert én most borász vagyok. Nézd meg ezeket az okleveleket, az van ráírva: E. Duka János. Véletlen, ha az én nevem van rajta. Tíz éve nevezek a Kőszegi Megyei Borversenyre. Kétszer az én borom volt Vas megye legjobb fehér bora. A legrosszabb borom is 82,5 pontot kapott. Ezüstérmes lett. Senki sem tudja, hogy én milyen borász vagyok. Ennek több oka is van. Az egyik az, hogy az öcsémnek és a nővéremnek az elmúlt években, hála Istennek, hat unokája született. És én minden unokát azzal tiszteltem meg, hogy mindegyiknek, minden évben nyertem egy oklevelet. Azok ott vannak kirakva a könyvhájkban. Minden évben más néven indítottam a boraimat, és nyertem okleveleket. Nem az én érdemem, hanem a bazalté, amin termeljük. Akik ismernek, nem a filmrendezőt látják bennem, hanem a Janit, vagy a Jani bácsit, akivel el lehet beszélgetni. Azért ez jó volt kőszegi indíttatásnak. Ha a kőszegi borászok nem is éreztek közéjük tartozónak, én azért éreztem, kicsit közéjük tartozom. Nagyon szerettem szegény Jagodics Tamást, Marika nénit, és kedvelek más borászokat és borszeretőket. A szük családon túl, mégiscsak egyfajta kötődés ez is a városhoz. Ez a *Prima-díj* is, hogy Pócza Zoli megkeresett, felterjesztett, ráadásul meg is kaptam, ugyancsak a városhoz való tartozásomat erősíti nekem belülről, érzelmileg. Remélem, ők is így érzik. Azért is, mert azok a filmek – *A nyomsávon*, a szülőföldemen készült *A háború mindennapjai*, vagy a Keveházi Laci bácsiról szóló film, vagy régebben a Kőszegfalvi Asszonykórusról, vagy Olmódról – nyomot hagytak az itt élőkben.

* A Magyar Érdemrend tisztikeresztje, a Magyar Érdemrend egyik fokozata. 2011-ig a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje néven adományozták. (Wikipédia)

FILMTERV KÖSZEG 44-ES ÉLETÉRŐL

– Tavaly is adtam be egy filmtervet Kőszeg 44-es életéről. Az utolsó fordulóban buktam el. A történészek közül nem mindenki akarja felvállalni mindazt, ami Kőszegen történt 44-ben. Több mint kétezer zsidót öltek meg, vagy hagytak meghalni. Az egyik hegyen temették a holtakat, a másik helyen építették Szálasi bunkerét. A hegy túoldalán, Velemenben, Szálasi Ferenc menyasszonya, Lutz Gizella, a nemzeti kisasszony meg a többiek húzódtak meg. Közben meg itt volt egy város, amely élte a maga háborús életét. Én ezt az egészet egy hangulatba próbáltam hozni.

Ez nagyon kényes dolog. Már maga *A nyomásvon* is kényes dolog volt. Nem feltétlenül dicsértem a határt védő őrsöket. Ennek ellenére a film szereplői ma is jó barátaim, mert én azt mutattam be, milyen világ volt, hogy ők ezt így élték meg. Azt elfogadom a történészektől, hogy nagyon távol vagyunk 44-től, már nem élnek azok az emberek. A három-négy évvel ezelőtt forgatott kemesaljai filmem húsz szereplője közül is talán ketten-hárman. Nincsenek már élő tanúk, de azért még emlékezők, vagy az emlékezők gyerekei élnek. Kőszeg egy különös helyzetbe került város volt. Erről akartam egy filmet csinálni. Elképzelhető, hogy már nem lehet, mert mindenki meghalt. Még beszélek a történészekkel, hogy mi a véleményük, nekiálljunk-e. De hát jó lenne erről az izgalmas világról filmet készíteni. Vannak naplók, iratok, újságcikkek és még néhány emlékező is. Apósom – Preininger Ferenc – emlékszik arra, hogy hét éves volt, kenyérért küldték, hozták a zsidókat, és odaadta a kenyeret nekik. A gyerekekben ugye volt egy ilyen ösztönös jóság. Vannak ilyen kicsi morzsák a még a 80-as éveikben járó emberekben. Meg lehetne próbálni. Persze forrás kell hozzá.

CSAK PROFESSZIONÁLIS FILMET HAJLANDÓ KÉSZÍTENI

– Anélkül is lehet ugyan dolgozni, de én nem nagyon tudok, engem elkényeztetett a sors. Én mindig professzionális filmeket készíték, úgy kezdtem. Nekem nincsen kis kamerám, amivel fölvennék dolgokat. Meg rájöttem arra, hogy a filmszakmában mindenki többet ért a saját dolgához, mint én. Ezt ott tanultam meg, amikor először beszálltam egy filmgyári taxiba, és valamit szóltam, amire az öreg taxis úgy reagált, én nem szólok bele a rendezésbe, te se szólj bele, hogy vezetek. Azt mondd meg, mikorra érjünk oda, kit hozzak. A taxisok nagy emberek voltak a filmszakmában. Tudták, Töröcsik Marihoz hogyan kell menni, Bánhidí Laci bácsival nem szabad megállni kocsmáknál. Megtanultam, hogy nekem nem kell többet tudnom Jankura Péter operatőrnél. Vele sokat dolgoztam, nagyon szerettem a Pétert. Ez az ember Huszárik Zoltán filmjeit fényképezte. A *Szindbád*ban ő maga kísérletezte ki, hogyan fényképezze a zsírfoltokat a levesen. Kértem dolgokat a Pétertől, hogy csinálja meg, nem akartam okosabb lenni nála. Eperjessel voltak vitáim, mert nagyon szeret rendezni, de tőle is sokat tanultam. Ha valaki többet tud nálam – gonosz vagyok –, használom a tudását.

JÁTÉKFILM?

– Nem tudom, valószínű kicsúsztam abból a körből – sőt biztos –, akiknek jó esélyük van arra, hogy végig tudnak csinálni egy játékfilmes tortúrát. Zsigmond Dezső barátomnak éppen most sikerült egy Gulág-filmet csinálnia irtó sok szenvedéssel. Abban bízom, hogy egy tv-filmmel, amihez nem kellene milliárdok, megpróbálkozhatnék.

TÖBB MINT TÍZ ÉVE NINCS ELUTASÍTOTT FILMTERVE

– Bevallom, ez a Cefrész Jani-lét egy picit deprimál, picit unom is, de talán fel tudok jönni, mert nekem már több mint tíz éve nincsen elutasított filmtervem. Azelőtt volt. Több mint tíz éve nem írtam forgatókönyvet. Tíz éve nem is tudtam volna leforgatni a *Rómeó és Júliát*. Nagyon szeretem a színészeket, és jól is dolgoztunk együtt Györgyi Annától elkezdve sokakkal. Talán van képességem is hozzá. Mivel a színház- és filmművészet kategóriában kaptam díjat, valószínűleg még meg kell próbálkoznom a színházi rendezéssel is. Az elmúlt években kaptam ajánlatot egy pesti színháztól, de az annyira rizikós feladat lett volna, hogy nem vállaltam el. Ma is úgy gondolom, hogy azt nem volt szabad elvállalnom. Talán lesz olyan darab, amely megérinti úgy a lelkeket, hogy megpróbálhatok valahol kilincselni, hogy rendezhessek valamit. Ehhez azért van bennem erő, úgy gondolom.

Hogy az élet mit hoz, azt nem tudjuk. Szokták kérdezni, hogy vagyok. Pista bácsitól is kérdezték, hogy áll a koleszterinszintje, hát nem tudta, mert még nem mérték. Bármilyen nehéz is az ember sorsa, nem könnyű. Két éve igazoltam le a kelédi futballcsapatba. Igaz, rögtön kikerültem a keretből, amint kihagytam a tizenegyest, de vállalkoztam rá. Még baromi fiatalnak érzem magam, úgyhogy bármi lehet. Csaplár Vilivel megírtunk Szabó Dezső *Az elsodort falujából* egy filmforgatókönyvet, ami egy eszement vállalkozás volt. Aki nem irodalmár, ne is álljon neki elolvasni, de találtunk egy olyan vonalat, amiben nagyon erős részek voltak. Kellott volna hozzá nyolcszázmillió forint. Voltak néha olyan nekiugrásaink, amik sikertelenek voltak. Reális filmet kell csinálni, olyant, amiben az emberi érzelmek, gondolatok, tragédiák könnyebben kifejezhetők, nem kell hozzá ezer ló, mint *Az elsodort faluban*, felégetett magyar falu, lovasszekéren menekülő magyar parasztok. Hihetetlen költőségű film lett volna. Inkább valami bergmani világot kellene megpróbálnom.

A DÍJ JÓLESIK

– A díjakat adják. Amikor felhívott a Pócza Zoli, hogy elfogadom-e, mondtam, kicsit még korai ez a jelölés, mert azt gondoltam, engem nem ismernek még eléggé itt a megyében. Utána elolvastam az életrajzomat, megnéztem, hány éves vagyok, azt mondtam, jó, nem korai, elég öreg vagyok. Amikor az ember öregszik, vagy kap díjat, vagy nem, de jólesik.